

Musica – identitad e realitat

Café scientific arranschà da l’Institut per la perscrutaziun da la cultura dal Grischun

DA MARTIN CABALZAR/FMR

■ Per la Svizra Rumantscha èn chant e musica elements tradiziunals ed es- senzials da l’identitad culturala. En l’avegnir vegn la globalisaziun e la digitalisaziun dentant ad influenzar es- senzialmain il svilup da la musica, mi- dar sia percepziun ed influenzar las activitads da chors e musicas. Quai è resortì da la sairada che l’Institut per la perscrutaziun da la cultura dal Grischun ha organisà en il rom dal ciclus d’arran- schaments «Café scientific». Sut l’egida da la manadra da l’institut *Cordula Seger* han discurrì en il Café B12 a Cuira la musicologa *Laura Decurtins*, il dirigent e docent *Luzius Hassler*, il dirigent e pianist *Clau Scherrer* e la chantadura *Manuela Tuena*.

La famiglia e la scola

Da la biografia dals protagonisti al podi è resortì cleramain la muntada centrala da la famiglia e da la scola per lur furma- ziun musicala, la tscherna da la professio- un e lur carriera musicala. Uschia è la sopranista *Manuela Tuena*, oriunda dal Puschlav, vegnida motivada e fascinada per la musica già en scoletta e scola tras las chanzuns popularas, durant ses studi a Milaun dal «Belcanto talian» per alura scuvrir sco chantadura diplomada la rit- gezia e bellezza da la musica dal Grischun triling.

Clau Scherrer, pianist e dirigent ed ac- tual manader da la Scola da musica Sur- selva, è vegni socialisà musicalmain cun- zunt en il ravugl dalla famiglia, cun in bab activ sco scolast e dirigent da musica e chors e soras che chantavan gugent e stedi, accumpagnadas dal frar pitschen al clavazin. Suenter il studi da musica en il Montafun e Basilea ha Scherrer vesi la pussaivladad da sviluppar vinavant il potenziel musical en sia patria grischuna. Quai tranter auter sco fundatur dal chor *Cantus firmus* Surselva, dirigent dal Chor viril Lumnezia, dal Chor da giu- ventetgna svizzer e manader musical d’Origen.

Per la musicologa *Laura Decurtins* che ha scrit sia dissertaziun intitulada «Chantai rumantsch» davart l’identitad

Participants al discurs da podi: da san. Clau Scherrer, Laura Decurtins, Cordula Seger, Manuela Tuena e Luzius Hassler.

FOTO MARTIN CABALZAR

musicala dal Grischun rumantsch èsi stà tant la chanzun populara sco cunzunt er l’ovra musicala multifara dal cumponist Gion Antoni Derungs che han motivà ella da s’approfundar pli fitg en l’istoria da la musica rumantscha.

Il tun da la lingua rumantscha

Per *Luzius Hassler*, oriunds da l’Appenzell ed anteriur professer da musica, ex- pert ed anteriur dirigent da l’Ensemble musical Tumleastga/Schons e dal Chor viril Surses, èsi sta cunzunt il tun da la lingua rumantscha ed ils inscunters cun *Tumasch* e *Benedetg Dolf* ch’han fascinà e motivà el da s’engaschar per il chant en il Grischun. Actualmain è Hassler lon- dervi da digitalisar las chanzuns rumantschas, per uschia mantegnair quest cus- taivel bain cultural.

En general vegn constatà che la mida- da dal Seminari scolastic a la Scola auta da pedagogia cun in nov plan d’instruc- ziun haja tralaschà la furmaziun musicala da las futuras magistras e dals futurs magisters ch’èn stads durant decennis ils purtaders da la cultura da noss vitgs. Bu-

na lavur per la promozion musicala dals uffants prestan oz las scolas da musica, en la scola populara vegnia ella dentant adina dapli a la curta.

Identitad, tradiziun e svilup

A la dumonda quant originala che la mu- sica rumantscha saja insumma, respon- dan tuts a moda differenziada. Magari vegn attribuì a la chanzun rumantscha in tschert tun melanconic ni in tschert pa- tos eroic, las chanzuns sajan per gronda part meditativas e pesantas, las chanzuns d’allegria ed humor plitost stgarsas. Ques- ta caracterisaziun tradeschia d’ina vart l’influenza da la musica da l’ost, da l’au- tra vart er l’influenza dal sid. Tipic e sin- gular per la chanzun rumantscha saja dentant la lingua e la tonalitat da quella.

Ils chors rumantschs, cunzunt ils vi- rils cun chantadurs adina pli vegls, sajan generalmain fitg attaschads a la litteratura tradiziunala e savens memia pauc averts per la litteratura estra e per experi- ments musicals, vegn constatà. Il pli gu- gent vegnia chantà rumantsch e sche pussaivel en l’agen idiom, chanzuns es-

tras vegnian perquai savens translatadas. Chant e musica vivian dentant cunzunt er dal barat tranter las differentas cultu- ras, vegn punctuà.

Plinavant vegn constatà ina tscherta mancanza da buns texts sco er da novs cumponists giuvens. Per quest intent ha Scherrer er lantschà il «Dì da la chanzun rumantscha» che duai animar a novas cumposiziuns.

Schanza e privel

La digitalisaziun considerschan ils expo- nents al podi sco gronda schanza d’avair access a bona musica da l’entir mund. Questas pussaivladads multifaras da re- cepir musica impedeschian oz magari da far sez musica cun chantar en in chor ni da sunar en ina musica. «Far musica dro- va dentant olma e sentiment, ella è em- patica, ella leventa emozions ed da far musica da cuminanza ha ina cumponen- ta eminent sociala ed enrigescha la vita», vegn accentuà unisono al podi.

Professiunalisaziun e perfecziun

Da constatar è dentant ina tscherta pro- fessiunalisaziun e perfecziun da las acti- vidades musicalas. I dettia adina dapli chors semi-professiunals e da project, ed adina damais chors da laics. Dirigents da professiun han rimplazzà ils magisters dals vitgs. En la Rumantschia effectue- scha dentant era ina ferma digren da la populaziun ina digren marcanta da chantadurs e musicants. Creschidas per il sin- gul chantadur e musicant èn dentant era las pretensiuns professiunalas e famigliar- as, uschia ch’i resta pli pauc temp da far musica. La mobilitad creschenta possia s’effectuar tant a moda positiva sco nega- tiva sin las activitads culturalas.

Actualmain haja la crisa da corona bloccà quasi tut las activitads culturalas, vegn deplorà generalmain. Entant ch’ils laics giaudan generalmain la pausa, èsi per ils professiunals savens ina dumonda existenziala. Ina prognosa, co questa pausa sfurzada vegnia la finala ad influen- zar activitads futures, na pon ins anc betg dir cun segirezza. Blers èn cumentis ch’i ha dà ina pausa, auters fissan leds da puspè pudair cumenzar e da pudair dar e giudair concerts.